

Bakalářská práce: Václav Janeček, “Fikcionalismus v právu a morálce“ Oponentský posudek

Předkládaná práce se zabývá tématem statusu morálního diskurzu a nabízí teorii fikcionalismu jako střední cestu mezi kognitivismem a objektivismem na jedné straně a nonkognitivismem a expresivismem na straně druhé. Práce dokazuje znalost širokého výběru současné literatury a rozvíjí fikcionalistické stanovisko nejen v etice ale i ve vědě a filozofii práva. Práce je napsaná jasným a podmanivým stylem.

Základním schématem práce je rozlišení mezi kognitivismem a nonkognitivismem v etice. Autor více než uspokojivě definuje toto základní rozlišení. Rovněž dobře dokazuje omezení nonkognitivismu, tj. jeho neschopnost vysvětlit inference z vložených kontextů.

V tom, jak autor chápe rozlišení mezi kognitivismem a nonkognitivismem, však existuje také jeden zřejmý problém. Autor přehlíží jeden významný druh kognitivismu, a sice subjektivismus. Subjektivismus je typ kognitivismu, protože tvrdí, že morální soud má propoziční formu a pravdivostní hodnoty. Podle subjektivisty morální soud *popisuje* či *konstatuje* subjektivní postoje či afekce jedince či komunity jedinců. Není pouhým vyjádřením či expresí postoje podobně jako „hurá“, jak tvrdí nonkognitivist. Subjektivistický kognitivist či sentimentalista ani nechce tvrdit, že činnosti samotné mají morální vlastnosti. Není totiž nutně pravda (v jiném než triviálním smyslu), že „kognitivismus tvrdí, že věta ‚vražda je špatná‘ vyjadřuje propozici, že vražda má morální vlastnost být špatná“ (str. 6).

Přehlížení subjektivismu je zřetelné i v určitých tvrzeních o Humovi. Autor tvrdí, že Hume „ostře rozlišoval mezi kognitivismem a nonkognitivismem (viz Hume, 1888)“ (str. 6). Je škoda, že není udán žádný přesný odkaz k dílu *Treatise* na podporu tohoto tvrzení. Skutečnost je spíše opačná: Hume *nerozlišuje* mezi kognitivismem a nonkognitivismem (např. J.L. Mackie píše „I think the plain truth is that Hume was not sufficiently interested in or worried about questions of meaning to formulate clearly any such non-propositional view“ (*Hume's Moral Theory*, str. 70)). I když občas nacházíme u Huma kvasi-nonkognitivistická vyjádření, jeho teorie je celkově považována za druh subjektivismu či sentimentalismu.

Autorovo pojednání o fikcionalismu je přínosné. Dobře popisuje kořeny tohoto zaměření ve filosofii vědy u van Fraassena a dalších. Pozoruhodná je sekce o Koperníkovi a Berkeleym. Definice a charakteristika pojmu akceptace je velmi cenná.

Nebyl jsem ale přesvědčen celkovou argumentací ve prospěch fikcionalismu v etice. Je především otázka, zda fikcionalismus je s to vyřešit základní problém práce: tj. jak mohou etické soudy motivovat jednání. Málo přesvědčivá je například analogie se strašidly (str. 26). Autor souhlasí s Joycem, že člověk, který „sám ví a je kognitivně přesvědčen o tom, že strašidla neexistují“, může být tak zneklidněn představou neexistujícího strašidla, že se každý večer ze strachu bude dívat pod postel, aby mohl usnout. Toto je málo pravděpodobný psychologický scénář. Takový člověk by asi nebyl „kognitivně přesvědčen o tom, že strašidla neexistují“ *alespoň v tom okamžiku*, když večer hledá strašidla pod postelí. Fikcionalismus je určitě cenný přístup ve vědě, kde jde hlavně o předvídání dějů. Je ale méně přesvědčivým přístupem v etice protože, jak se mi zdá, neumí vysvětlit motivační základ etického jednání.

Jednoznačně navrhuji práci k přijetí a doporučuji známku *velmi dobře*.

James Hill, PhD, v Praze 6.9.11